

ks. Stanisław Łabendowicz

„Uczestniczę we wspólnocie Kościoła” w świetle Programu duszpasterskiego KEP na rok 2023/2024

“I participate in the Church community” in the light of the Pastoral Program of the PEC for 2023/2024

Summary

The pastoral program for 2023-2024, under the slogan: *I participate in the community of the Church*, is intended to help all the baptized in the renewal of the Church and to initiate activities that will lead to its best possible implementation as an open and serving community. It is intended to inspire people to undertake works of brotherly love; developing gratitude and selflessness; taking responsibility for the Church; conscious and active participation in the life and mission of the People of God; solid catechesis on the community of the Church; promoting the spirituality of communion in the church environment.

Key words: Church, synodality, love, participation, community

Program duszpasterski w Kościele katolickim w Polsce w roku 2023-2024, przebiegający pod hasłem: *Uczestniczę we wspólnocie Kościoła*, ma pomóc wszystkim ochrzczonym w realizacji odnowy Kościoła. Celem programu jest zwrócenie uwagi wszystkich wiernych na konieczność podjęcia refleksji nad dziełem odnowy Kościoła, a następnie zainicjowania działań, które doprowadzą do jak najlepszego urzeczywistniania go jako wspólnoty otwartej i służebnej. Potwierdza to papież Franciszek, który wskazuje, iż celem winno być czynienie Kościoła coraz bardziej wspólnotowym (*communio*), a drogą realizacji tego celu powinien stawać się stały, świadomy i aktywny udział wszystkich członków Kościoła (*participatio*) w jego życiu i misji (*missio*), który zaowocuje umacnianiem i rozwojem wspólnoty Kościoła. Jak zaznacza Biskup A. Czaja, zadanie to „wymaga żywej wiary każdego, życia w osobowej więzi z Jezusem, czyli trwania w stanie łaski uświęcającej i przyjmowania tego, czym nas obdarza, czerpania z bogactwa Jego łaski i prawdy. Równocześnie potrzeba aktywnego zaangażowania wszystkich wyznawców Chrystusa w życie i misję wspólnoty wiary, którą stanowią”¹.

¹ A. Czaja, *Wprowadzenie*, w: „*Uczestniczę we wspólnocie Kościoła*». Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2023/2024”. Zeszyt teologicznopastoralny, Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, Opole 2023, s. 8.

1. Kościół jako wspólnota Ludu Bożego w drodze

Kościół często określany jest za pomocą pojęć – łacińskiego: *communio* lub greckiego: *koinonia*, które wskazują źródło, z którego bierze on początek i dla którego żyje, tzn. „na wspólnotę człowieka z Bogiem jako istotę zbawienia, a równocześnie, zgodnie z wczesnochrześcijańskim rozumieniem, na udział człowieka w podarowanych przez Boga dobrach zbawienia”². Kościół jawi się więc jako wspólnotą ludzi odkupionych przez Zbawiciela, Syna Bożego – Jezusa Chrystusa (por. LG 5). Jest on „załącznikiem Królestwa Bożego na ziemi”³, „niejako sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jednością całego rodzaju ludzkiego”⁴. Tak więc komunია Ludu Bożego to przede wszystkim dar udziału w Bożym życiu, a poprzez to osobowa wspólnota, wręcz zjednoczenie, z samym Trójjedynym Bogiem. Papież Benedykt XVI stwierdził, że: „Kościół (...) wprowadza do komunii z Bogiem w Trójcy Świętej, w Jego życie, które jest Miłością. Równocześnie jesteśmy zanurzeni w komunie z innymi braćmi i siostrami w wierze, z całym Ciałem Chrystusa, wyrwani z naszej izolacji”⁵. Wzorem tego zjednoczenia jest jedność Trójcy Świętej, na co wskazywał już św. Cypriana, stwierdzając, iż: „cały Kościół okazuje się jako «lud zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego»”⁶.

Często Kościół porównuje się do potężnego drzewa, które ma swoje korzenie, pień i konary, na których wyrastają kwiaty, a następnie owoce. Zadaniem korzeni jest stabilne umocowanie pozostałych części drzewa w ziemi oraz dostarczanie im soków i minerałów. W Kościele „korzeniami” jest Trójjedyny Bóg – Ojciec jest Tym, który powołał wspólnotę Ludu Bożego, Syn jest jej Głową i fundamentem, a Duch Święty prowadzi ją, ożywia i obdarza darami. Trójjedyny Bóg jest więc źródłem zaistnienia eklezjalnej komunii oraz gwarantem jej trwania. To z postanowienia Ojca Kościół powstał, przez zbawcze dzieło Syna wszedł w dzieje, a dzięki mocy Ducha trwa, stale się odnawiając i działając (por. LG 9). W związku z tym faktem można powiedzieć, że w kościelnej komunii godzi się widzieć „ikonę Trójcy Świętej”, gdyż jedność Boga tworzy jedność Kościoła (por. 2 Kor 13,13; Ef 2,18; KKK 813; LG 2). Kościół stanowi „jedność w wielości członków, wielość w jedności jednej substancji wiary, nadziei i miłości”⁷. „Pniem” Kościoła jest jego prawie dwutysiącletnia historia. Na kartach, pozostającej wciąż otwartą, księgi tej historii zapisane są dzieła jego członków wspomaganych mocą Ducha Świętego (por. Ef 1,22-23). Są to zarówno wielkie dzieła Boże osób świętych, jak i „ludzi, którzy dali się zwieść szatanowi i cierpkie

² A. Czaja, „Kościół jako wspólnota Ludu Bożego w drodze, otwarta i służebna”. *Współuczestnictwo w Chrystusie: dar i zadanie*, w: „*«Uczestniczyć we wspólnotcie Kościoła». Program duszpasterski...*”, dz. cyt., s. 21-22; por. 1 Kor 1,9; Sobór Watykański II, *Lumen gentium* [dalej: LG], 2, 9; Kongregacja Nauki Wiary, *Communio in notio*, 3; S. Łabendowicz, *Wierzę w Kościół Chrystusowy – Kościół wspólnoty wiary i miłości*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 2023, t. 90, nr 2, s. 25-26.

³ S. Łabendowicz, *Wierzę w Kościół Chrystusowy...*, dz. cyt., s. 26; por. tenże, *Kościół domem i szkołą komunii*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 2012, t. 45, nr 1, s. 28-29; Konferencja Episkopatu Polski, „*Troska o rodzinę i Kościół*”. *List pasterski na niedzielę Świętej Rodziny*, 2.

⁴ LG 1; por. S. Łabendowicz, *Wierzę w Kościół Chrystusowy...*, dz. cyt., s. 26; tenże, *Kościół domem...*, dz. cyt., s. 29.

⁵ Benedykt XVI, „*Wiara domaga się wspólnoty Kościoła!*”. *Katecheza wygłoszona podczas audyencji generalnej*, Watykan, 30 października 2012 r.; por. S. Łabendowicz, *Wierzę w Kościół Chrystusowy...*, dz. cyt., s. 26-27.

⁶ *Katechizm Kościoła Katolickiego* [dalej: KKK], 810; zob. także: LG 4; Jan Paweł II, *Christifideles laici* [dalej: ChL], 18; S. Łabendowicz, *Wierzę w Kościół Chrystusowy...*, dz. cyt., s. 25-26; tenże, *Kościół domem...*, dz. cyt., s. 29.

⁷ A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 23.

wydali owoce”⁸. W obrazie Kościoła jako drzewa tych pierwszych można uznać za zdrową, żywą korę, zaś tych drugich „można porównać do uschłej kory, która obumarła, odpada od drzewa i nadaje się na spalenie”⁹. Na konarach, jako najważniejszych i najpiękniejszych częściach drzewa, rodzą się kwiaty, a następnie owoce. We wspólnocie Ludu Bożego „kwiatami” są ludzie młodzi, do których Ojciec Święty Jan Paweł II skierował następujące słowa: „Wy jesteście przyszłością świata, wy jesteście, nadzieją Kościoła. Wy jesteście moją nadzieją!”¹⁰. W ten sposób papież-Polak uświadomił im, że to od nich zależy przyszłość, zarówno świata, jak i Kościoła. Z kolei Ojciec Święty Franciszek wzywał młodzież: „Wy, młodzi, możecie tak kochać i przełamywać pewne mury, pewne uprzedzenia, wnosząc w świat światło miłości, która zbawia. Obyście zawsze jaśnili tą miłością, jaśnili Jezusem, «światłością świata» (J 8, 12)! (...) Idźcie więc i zanieście wszystkim promienny uśmiech Boga! Idźcie i bądźcie świadkami radości wiary, nadziei, która rozgrzewa wasze serca, miłości, którą wnosicie we wszystko. Jaśniejcie światłem Chrystusa”¹¹. Apelował również do nich: „Nie bójcie się dzielić ze wszystkimi nadzieją i radością Chrystusa Zmartwychwstałego! Strzeżcie iskry, która została w was zapalona, ale jednocześnie nieście ją naprzód. Nie możemy zatrzymać chrześcijańskiej nadziei dla siebie, ponieważ ona jest przeznaczona dla wszystkich”¹². „Owocami” w Kościele są ludzie dojrzały, doświadczeni, „którzy w życiu ziemskim wydoskonaliли się w miłości, a w konsekwencji otrzymują jej dziedzictwo na stałe, bez ograniczeń przestrzennych, czasowych i jakościowych”¹³. Osoby te „pomagają nam mądrzej patrzeć na ziemskie wydarzenia, ponieważ dzięki życiowym doświadczeniom zyskali wiedzę i dojrzałość. Są strażnikami pamięci zbiorowej, a więc mają szczególny tytuł, aby być wyrazicielami wspólnych ideałów i wartości, które są podstawą i regułą życia społecznego. Wykluczyć ich ze społeczeństwa znaczy w imię nowocześnieści pozbawionej pamięci odrzucić przeszłość, w której zakorzeniona jest teraźniejszość. (...) dzięki swej dojrzałości i doświadczeniu mogą udzielać młodym rad i cennych pouczeń”¹⁴. Ponadto „mogą być oparciem dla młodych, którzy stawiają pierwsze kroki w życiu i szukają swojej drogi”¹⁵, a także są tymi, dzięki którym młode pokolenie poznaje podstawy wiary. Papież Franciszek w intencji modlitwowej na lipiec 2022 r. najpierw wskazał, iż ludzi ci są: „chlebem, który karmi nasze życie, są ukrytą mądrością ludu”, a następnie prosił o modlitwę za nich, „aby stali się nauczycielami czułości, aby ich doświadczenie i mądrość pomagały najmłodszym patrzeć w przyszłość z nadzieją i odpowiedzialnością”¹⁶. Ukazanie Kościoła jako drzewa pozwala „zrozumieć jego niezgłębianą tajemnicę ujętą w całości”¹⁷.

⁸ W. Przygoda, „*Abyście szli i owoc przynosili*» (J 15,16)”. *Kościół synodalny wspólnotą miłości zaangażowanej*, w: „*Uczestniczę we wspólnocie Kościoła. Program duszpasterski...*”, dz. cyt., s. 64; por. Mk 7,20-23.

⁹ W. Przygoda, „*Abyście szli i owoc przynosili*» (J 15,16)”, dz. cyt., s. 64.

¹⁰ Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone w czasie inauguracji pontyfikatu*, Watykan, 22 października 1978 r.

¹¹ Franciszek, *Homilia wygłoszona w czasie Mszy Świętej na zakończenie XXXVII Światowych Dni Młodzieży*, Lizbona, 6 sierpnia 2023 r.

¹² Tenże, *Orędzie na XXXVIII Światowy Dzień Młodzieży*, Watykan, 9 listopada 2023 r.

¹³ W. Przygoda, „*Abyście szli i owoc przynosili*» (J 15,16)”, dz. cyt., s. 64.

¹⁴ Jan Paweł II, *Do moich braci i siostr – ludzi w podeszłym wieku*, Watykan, 1 października 1999 r.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Zob. także: Franciszek, *Przemówienie wygłoszone w czasie audyencji generalnej*, Watykan, 1 czerwca 2022 r.

¹⁷ W. Przygoda, „*Abyście szli i owoc przynosili*» (J 15,16)”, dz. cyt., s. 64.

Źródłem zaistnienia eklezjalnej komunii oraz gwarantem jej trwania jest sam Trójjedyny Bóg. To z postanowienia Ojca Kościół powstał, przez zbawcze dzieło Syna wszedł w dzieje, a dzięki mocy Ducha trwa, stale się odnawiając i działając (por. LG 9). W związku z tym faktem można powiedzieć, że w kościelnej komunii godzi się widzieć „ikonę Trójcy Świętej”, gdyż jedność Boga tworzy jedność Kościoła (por. 2 Kor 13,13; Ef 2,18; KKK 813; LG 2). Kościół stanowi „jedność w wielości członków, wielość w jedności jednej substancji wiary, nadziei i miłości”¹⁸. F. Klostermann wymienia cztery istotne i niezbędne czynniki tworzące wspólnotę Kościoła, którymi są: Duch Święty, słowo Boże, sakramenty oraz miłość braterska. W podobnym tonie wypowiada się J. Krucina, który stwierdza, że: „U podstaw wspólnoty eklezjalnej znajdują się: Duch Chrystusowy, Jego Słowo, Jego nauki sakramentalne, Jego miłość – jako czynniki strukturalne”¹⁹.

Duch Święty daje podstawy wspólnocie Ludu Bożego, ożywiając i jednocząc ją oraz zespalając wszystkich jej członków w Chrystusie. To w Nim wszyscy ochrzczeni „stanowią jedno ciało” (1 Kor 12,13) i to On „rozmaite swe dary rozdziela stosownie do bogactwa swego i do potrzeb posługiwania, ku pożytkowi Kościoła (por. 1 Kor 12,1-11). Ta wielość darów, wielość powołań, wielość posługiwania, a także wielość Jego działania prowadzi do jedności Ciała Mistycznego i kształtuje postawę wspólnotową Kościoła. Potwierdza to św. Jan Paweł II, który wskazuje, iż: „Kościelna wspólnota jest, ujmując rzecz jeszcze ściślej, jednością «organiczną», analogiczną do jedności żywego i sprawnego ciała. Odnacza się ona w istocie współlistnieniem wielorakich powołań i stanów, tajemnic, charyzmatów i zadań, które, choć różne, są w stosunku do siebie komplementarne”²⁰. Otrzymanie od Ducha Świętego darów, charyzmatów i powołań czyni wiernych „zdatnymi i gotowymi do podejmowania rozmaitych dzieł lub funkcji mających na celu odnowę i dalszą pożyteczną rozbudowę Kościoła”²¹. Tak więc jedność człowieka z Bogiem i bliźnimi w Kościele „podtrzymują pomoce duchowe, wspólne wszystkim wiernym, zwłaszcza czynny udział (*actuosa participazione*) w świętej liturgii”²².

Zjednoczenie wiernego z Trójjedynym Bogiem dokonuje się także poprzez słuchanie słowa Bożego oraz życie sakramentalne, zwłaszcza Eucharystię. Słowo Boże, nieustannie rozbrzmiewając w Kościele, prowadzi chrześcijanina do przemiany jego życia oraz buduje wspólnotę słuchających, a następnie wspólnotę wierzących w Trójjedynego Boga. W ten sposób Kościół jawi się jako „jedyna w swoim rodzaju wspólnota. Jest to niewątpliwie wspólnota odpowiedzi dawanej Bogu na Jego Słowo, wspólnota ludzi, których łączy i zspala ta odpowiedź. Wspólnota wyrastająca z tej odpowiedzi z dialogu z Bogiem, określa jakby pionowy wymiar Kościoła. Równocześnie zaś wspólnota ta jest otwarta ku wszystkim ludziom. Wiara zespolona w dialogu kształtuje wymiar poziomy Kościoła. Nie jest to jedynie wymiar «humanistyczny». Wymiar poziomy wynika z pionowego, odpowiada on zakresowi Objawienia (...), o którym wiemy, że «(...) Bóg, pragnie, aby wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do poznania prawdy» (1Tm 2,4)”²³. Dzięki głoszonemu słowu Boże w Kościele realizuje się

¹⁸ A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 23.

¹⁹ Por. J. Krucina, *Wspólnotowa struktura Kościoła*, „Znak” 1986, nr 9, s. 1101-1115; tenże, *Wiara a Kościół jako wspólnota*, w: *W nurcie zagadnień posoborowych*, red. B. Bejze, t. 4, Warszawa 1970, s. 105-128; por. S. Łabendowicz, *Kościół domem...*, dz. cyt., s. 29.

²⁰ ChL 20; por. S. Łabendowicz, *Kościół domem...*, dz. cyt., s. 29.

²¹ LG 12; por. 1 Kor 14,12; A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 24.

²² Sobór Watykański II, *Apostolicam actuositatem*, 4; por. A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 23.

²³ K. Wojtyła, „U podstaw odnowy”. *Studium o realizacji Vaticanum II*, Kraków 1988, s. 34.

Boży plan zbawienia i dzieło odkupienia. Usłyszane i przyjęte słowo samego Boga winno zaowocować udziałem w życiu sakramentalnym, zwłaszcza uczestnictwie w Eucharystii – największym darze Chrystusa dla Kościoła i najpełniejszym wyrazie wspólnoty Kościoła. To właśnie w tym sakramencie Kościół staje się naprawdę Ciałem Chrystusa. To w Eucharystii ochrzczeni otrzymują Ciało Chrystusa i stają się naprawdę Jego Ciałem, a poprzez to stają się jednym ciałem i jednym duchem w Chrystusie. Bez tego sakramentu „żadna (...) społeczność chrześcijańska nie da się wytworzyć, jeżeli nie ma korzenia i podstawy w sprawowaniu Najświętszej Eucharystii, od Niej zatem trzeba zacząć wszelkie wychowanie do ducha wspólnoty. By zaś sprawowanie Eucharystii było prawdziwe i pełne, musi prowadzić zarówno do różnych dzieł miłości i wzajemnej pomocy, jak i do akcji misyjnej, a także do różnych form świadectwa chrześcijańskiego”²⁴. Jedność z Bogiem i z bliźnimi buduje się i umacnia „przy łamaniu chleba eucharystycznego, uczestnicząc w sposób rzeczywisty w Ciele Pańskim”²⁵.

Wszyscy chrześcijanie wezwani są do życia na co dzień Bożą miłością, by w ten sposób być miejscem i znakiem Jego obecności. Jezus Chrystus, udzielając odpowiedzi jednemu z uczonych w Piśmie na pytanie, które przykazanie jest pierwsze spośród wszystkich, głosił, że nie ma większego przykazania od przykazania miłości Boga i bliźniego (por. Mk 12,28-31). Z kolei św. Paweł wskazał, że to właśnie miłość jest najważniejszą spośród cnót Boskich (por. 1 Kor 13,13). Człowiek największą miłość Bogu okazuje poprzez miłowanie drugiego człowieka, zwłaszcza najsłabszego, zgodnie ze słowami Syna Bożego: „Wszystko, co uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, Mnieście uczynili” (Mt 25,40). To właśnie miłość braterska, mająca źródło w Chrystusie i „rozłana (...) w sercach naszych przez Ducha Świętego, który został nam dany” (Rz 5,5), jest szczególną cechą wspólnoty chrześcijańskiej. Taka wspólnota trwa „w nauce Apostołów (...), w łamaniu chleba i w modlitwach” (Dz 2,42), oddając w ten sposób chwałę Bogu, a poprzez czynienie dzieł miłości jej członków wobec siebie nawzajem, realizuje zadania wypływające z Ewangelii. Lud Boży „musi siebie samego określić jako wspólnotę ludzi wsłuchanych w Słowo, zaangażowania liturgicznego, przepowiadania Dobrej Nowiny, solidarności z człowiekiem, zwłaszcza cierpiącym, pokrzywdzonym i odnowy świata”²⁶. Dzięki budowaniu wspólnoty ochrzczonych z Chrystusem dokonuje się budowanie wspólnoty pomiędzy braćmi w wierze, a jednocześnie następuje urzeczywistnienie się Kościoła. W ten sposób ujawnia się wspólnota Ludu Bożego „otwarta, gotowa przyjąć wszystkich, którzy prawo miłości Boga i bliźniego przyjmują jako zasadę swojego życia”²⁷.

Włączenie się ochrzczonych we wspólnotę wierzących w Chrystusa, przyjęcie jej zasad i warunków określających jej tożsamość możliwe jest jedynie w „przestrzeni” wiary. Wiara jest zarówno osobistym aktem chrześcijanina, jak i kolektywnym aktem całego Ludu Bożego. Posiada więc charakter eklesjotwórczy, formując „zgromadzenie tych, co z wiarą spoglądają na Jezusa”²⁸. Potwierdza to J. Ratzinger, który głosi, iż „Kościół najbardziej jest nie tam, gdzie się organizuje, reformuje, rządzi, tylko w tych, którzy po prostu wierzą i w nim

²⁴ Sobór Watykański II, *Presbyterorum ordinis*, 6; por. S. Łabendowicz, *Kościół domem...*, dz. cyt., s. 30.

²⁵ LG 7; por. S. Łabendowicz, *Kościół domem...*, dz. cyt., s. 30.

²⁶ M. Majewski, *Katecheza wierna Bogu i człowiekowi*, Kraków 1986, s. 18; por. S. Łabendowicz, *Kościół domem...*, dz. cyt., s. 30-31.

²⁷ S. Łabendowicz, *Kościół domem...*, dz. cyt., s. 30-31.

²⁸ LG 9; por. A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 24-25.

przyjmują dar wiary, który staje się dla nich życiem"²⁹. Tak więc komunია eklezjalna urzeczywistnia się w wierze. Dlatego istnieje konieczność przyjęcia przez ochrzczonego tego daru Bożego, dającego współuczestnictwo z Apostołami, a poprzez to współuczestnictwo z Bogiem Trójjedynym – Ojcem, Synem i Duchem Świętym. Wynika z tego, iż autentyczna przynależność do wspólnoty Kościoła wymaga „podjęcia świadomego i czynnego współuczestnictwa w Bożym życiu i obdarowaniu”³⁰.

2. *Participatio* jako zasada wspólnotowego życia i funkcjonowania Kościoła

Idea Kościoła jako *communio* zakłada wspólnotowość, której członkiem jest każdy ochrzczony, bez względu na to czy jest to osoba duchowna, konsekrowana czy świecka. Osoby te tworzą Lud Boży, a więc pewną społeczność. Społeczność ta nie jest zamknięta i statyczna, lecz stanowi społeczność w stanie posłannictwa, gdyż „wszystkie dzieci Kościoła są wezwane do tego, by szły z nim razem; aby z nim razem rozumiały powołanie do zbawienia; aby razem z nim wierzyły, miały nadzieję i razem z nim miłowały; aby razem z nim dawały świadectwo w jedności i w apostołstwie”³¹. Włączenie w tę społeczność – wspólnotę Ludu Bożego następuje na mocy obdarowania, jakie wierny otrzymuje w sakramencie chrztu świętego, poprzez zanurzenie w tajemnicę Misterium Zbawiciela – Jezusa Chrystusa. Dzięki temu otrzymuje on dar udziału w Bożym życiu, skutkujący zjednoczeniem z Trójjedynym Bogiem. Włączenie we wspólnotę Kościoła oznacza „zaproszenie do życia obecnością Boga wspólnie z braćmi w tajemnicy Jego Mistycznego Ciała – Kościoła. Dokonuje się to poprzez trwanie w wierze i nauce apostołów, w świadomym przeżywaniu wspólnego z innymi pielgrzymowania ku zbawieniu, z tożsamością Ludu Bożego”³². Bóg gromadzi swoich wiernych we wspólnotę Kościoła, gdyż podobało Mu się „uświęcać i zbawiać ludzi nie pojedynczo, lecz uczynić z nich lud, który by Go poznawał w prawdzie i zbożnie Mu służył”³³. Służba ta oznacza uczestnictwo (*participatio*) ochrzczonego, działającego we współpracy z bliźnimi, w oddawaniu kultu Bogu i czynieniu dzieł miłości wobec swoich braci i sióstr. *Participatio* jawi się jako „partycypacja w przeobstwie naturze ludzkiej Chrystusa oraz w naturalnym synostwie Słowa; udział w osobowym życiu Boga przez wiarę, miłość i nadzieję; uczestnictwo w poznaniu i miłości Boga w Trójcy Osób. Jest to współudział w owocach zbawienia, w nowym życiu i w eschatologicznej przyszłości. To *participatio* jest wynikiem obecności i działania Ducha Świętego, który jednoczy wiernych we wspólnotę Kościoła”³⁴. Papież Franciszek stwierdza wprost, iż: „Wszyscy są wezwani do uczestnictwa w życiu Kościoła i jego misji. (...) Wszyscy muszą uczestniczyć:

²⁹ J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, tłum. Z. Włodkowska, Kraków 1970, s. 288; por. A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 24-25.

³⁰ A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 25; por. Sobór Watykański II, *Sacrosanctum concilium* [dalej: SC], 4; tenże, *Gravissimum educationis*, 4.

³¹ S. Gądecki, „Uczestniczyć we wspólnocie Kościoła”. *Homilia wygłoszona w czasie Mszy Świętej na rozpoczęcie Ogólnopolskiego Forum Duszpasterskiego*, Poznań, 16 września 2023 r.; por. Paweł VI, „Uczestniczyć w życiu Kościoła”. *Przemówienie wygłoszone w czasie audiencji generalnej*, Watykan, 14 września 1966 r.

³² W. Szymczak, „*Participatio*” jako zasada wspólnotowego życia i funkcjonowania Kościoła, w: „*Uczestniczyć we wspólnocie Kościoła*”. *Program duszpasterski...*, dz. cyt., s. 41; por. Międzynarodowa Komisja Teologiczna [dalej: MKT], *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, 43-48, 54-56.

³³ LG 9; por. W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 42.

³⁴ M. Łaszczuk, *Urzeczywistnianie Kościoła we wspólnocie w świetle pastoralnych zasad eklezjologii komunii*, „*Studia Włocławskie*” 1998, nr 1, s. 77.

jest to nieodzowne zaangażowanie kościelne!”³⁵. Tak więc model Kościoła-*Communio* znakomicie łączy w sobie podwójną treść biblijną: „uczestnictwo» (*participatio*) i «wspólnotę» (*koinonia*): wspólnotę z Bogiem, uczestnictwo w dobrach zbawienia, pojednanie ludzi między sobą i zjednoczenie całego rodzaju ludzkiego, a ponadto czynne uczestnictwo jako podstawowy model liturgii i eklezjologii itd. Słowem – wspólnota Kościoła konstituuje się tylko poprzez uczestnictwo, uczestnictwo zaś realizuje się wyłącznie w relacjach między konkretnymi osobami”³⁶. *Participatio*, będące wymogiem wiary chrzcielnej, wynika z faktu, iż każdy ochrzczony wezwany jest do aktywnego zaangażowania się w życie i misję Kościoła oraz służbę na rzecz wspólnoty parafialnej. Zdolność do tego uczestnictwa „człowiek ma zapisaną w swojej naturze”³⁷.

K. Wojtyła *participatio* rozumie jako „zdolność takiego działania wspólnie z innymi, w którym zostaje urzeczywistnione to wszystko, co wynika ze wspólnoty działania, a równocześnie – przez to właśnie – działający urzeczywistnia personalistyczną wartość swego czynu”³⁸. Jest to zarówno zdolność, jak i jej aktualizacja, czyli uczestniczenie, realizowanie siebie, aktualizowanie własnego osobowego potencjału. Uczestnictwo czynne (*participatio actuosa*) to uczestnictwo urzeczywistniające, uobecniające, aktualizujące, które jest przede wszystkim wewnętrzne, ale wyraża się również na zewnątrz. Zdolność do uczestnictwa czynnego trzeba stale aktualizować, kształtować i wychowywać, aby stawała się dojrzałą. Dzięki *participatio* człowiek może spełniać siebie, realizując się jako osoba. Uczestnictwo to realizuje się wówczas, gdy człowiek żyje i działa wspólnie z innymi ludźmi. *Participatio* jest więc nie tylko uczestnictwem, ale również współuczestnictwem. Jest „dyspozycją do spełniania siebie w działaniu z innymi”³⁹. Z tego względu „nie może się wydarzyć bez istnienia i otwarcia wspólnoty, która na takie właśnie uczestnictwo się orientuje”⁴⁰. *Participatio* ma charakter normatywny, ponieważ „każdy człowiek jest do niego zobowiązany jako do uruchamiania własnego osobowego potencjału”⁴¹. W związku z tym „wspólnoty i wszelkie formy bytowania i działania ludzi powinny być utworzone i funkcjonować w taki sposób, aby każda osoba w nie włączana mogła swoje uczestnictwo urzeczywistniać”⁴². Dlatego również Kościół winien „prawdziwie stawiać się wspólnotą bytowania, w której zanurzona jest codzienność każdego ochrzczonego i w której każdy znajduje miejsce swojego uczestnictwa”⁴³, a doświadczeniem wszystkich ochrzczonych musi być „pragnienie i dążenie do uczestnictwa, do bycia i działania z innymi, do budowania z nimi jedności właśnie we wspólnocie Kościoła”⁴⁴.

Żeby również przyszłe pokolenie mogły włączyć się w *participatio* konieczne jest ich wychowywanie do tego uczestnictwa. Postulat ten „kieruje uwagę zarówno na duszpasterstwo dorosłych, formację osób duchownych i świeckich,

³⁵ Franciszek, *Przemówienie wygłoszone na otwarciu XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat: „W stronę Kościoła synodalnego – komunია, uczestnictwo, misja”*, Watykan, 9 października 2021 r.

³⁶ A.J. Skowronek, *Communio – soborowy model Kościoła*, <https://wiesz.pl/2020/12/19/communio-soborowy-model-kościola/>, dostęp online: 22.03.2024.

³⁷ W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 44.

³⁸ K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, Lublin 1994, s. 311; por. W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 44.

³⁹ W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 44.

⁴⁰ Tamże, s. 46; por. K. Wojtyła, *Osoba i czyn*..., dz. cyt., s. 321-322.

⁴¹ W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 46; por. K. Wojtyła, *Osoba i czyn*..., dz. cyt., s. 321-322.

⁴² Tamże.

⁴³ W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 47.

⁴⁴ Tamże.

jak i na wychowanie dzieci i młodzieży⁴⁵. Najlepszym sposobem pobudzania do uczestnictwa jest uruchomienie doświadczenia, poprzez „inicjowanie wszędzie, gdzie to możliwe, w odpowiedzi na zaproszenie Bożego Ducha, możliwości włączania się w eklesjalne wspólnoty chrześcijan wraz z różnymi wymiarami ich życia (wspólną i świadomie przeżywaną liturgią, modlitwą, diakonią, świadectwem życia itp.), o ożywianie wspólnotowości w środowiskach chrześcijan, od wspólnot parafialnych poczynając⁴⁶.

Participatio, zakładające uczestnictwo każdego członka, stanowi fundament prawdziwej wspólnoty i „najpełniej odpowiada istocie człowieka, bo sprawia, że będąc i czując się częścią wspólnoty, urzeczywistnia on siebie. Jednocześnie też wspólnota staje się najbardziej żywością, gdy spełnia swoją rolę wobec pojedynczych członków i, w konsekwencji, szerszych społeczności⁴⁷. Z tego względu „wszelka wspólnota czy też wszelkie ludzkie współdziałanie winny kształtować się w taki sposób, aby osoba znajdująca się w ich orbicie mogła przez uczestnictwo urzeczywistnić siebie⁴⁸. *Participatio* we wspólnocie zakłada „autentyczność relacji podmiotowych, która pozwala człowiekowi pozostać w niej sobą, spełniać się w niej i przez nią, być podmiotem i być dla innych, co prowadzi do tworzenia w codzienności prawdziwej *communio personarum*⁴⁹.

Istotą uczestnictwa i sercem wspólnoty jest odniesienie każdego jej członka z osobną do dobra wspólnego, czyli do tego, co stanowi rację jej istnienia oraz jej fundamentalną wartość. Zdaniem K. Wojtyły dobro wspólne to „przede wszystkim to, co warunkuje i niejako wyzwała uczestnictwo w osobach działających wspólnie i przez to kształtuje w nich podmiotową wspólnotę działania⁵⁰. Jest to więc „rdzeń, istota bycia razem, ku której od wewnątrz się orientują, co rozpoznają jako sens i treść przynależności do wspólnoty. Jest to dobro wspólnoty i każdej z osób; dobro wybrane przez każdą z osób; dobro, które służy spełnieniu się jako osoby⁵¹. W autentycznej wspólnocie każdy jej członek gotów jest poświęcić własne partykularne dobro na rzecz dobra wspólnego. W ten sposób „samospelnienie osoby przez poświęcenie jest większe i godniejsze od takiego spełnienia, które byłoby wynikiem przedłożenia partykularnego interesu nad dobro wspólne⁵². Człowiek, wnosząc swój wkład w życie wspólnoty, oczekuje, że jego działania będą służyły wspólnocie, przyczyniając się do jej podtrzymywania i wzbogacania.

W Kościele, tak jak w każdej wspólnocie, niezwykle ważne są właściwe stosunki panujące pomiędzy jego członkami. Relacje te muszą być oparte na wzajemnym szacunku i braterskiej miłości. Należy również stwarzać we wspólnocie takie warunki, aby każdy mógł odnaleźć w niej swoje miejsce oraz w niej uczestniczyć każdy chętny. Musi on odczuwać, że jest tej wspólnocie potrzebny i ma w niej wyznaczone zadanie do wykonania. Nie może być przez pozostałych członków lekceważony lub uznawany za osobę o mniejszym znaczeniu. Każdy członek Ludu Bożego winien więc odczuwać „uzasadnione poczucie przynależności do Kościoła, a w nim podmiotowych relacji i więzi z innymi osobami, braćmi i siostrami w Panu, wspólnej wędrówki z doświadczeniem ich miłości, wsparcia,

⁴⁵ Tamże, s. 48.

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Tamże, s. 49; por. R. Buttiglione, *Myśl Karola Wojtyły*, tłum. J. Merecki, Lublin 2010, s. 239.

⁴⁸ K. Wojtyła, *Osoba i czyn...*, dz. cyt., s. 321-322; por. W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 49.

⁴⁹ W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 50.

⁵⁰ K. Wojtyła, *Osoba i czyn...*, dz. cyt., s. 321; por. W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 50.

⁵¹ W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 50.

⁵² R. Buttiglione, *Myśl Karola Wojtyły...*, dz. cyt., s. 241; por. W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 50.

świadczenia, w obecności Pana, który jest tam, gdzie dwóch lub trzech jest zgromadzonych w Jego imię⁵³. Integralne doświadczanie przynależności do wspólnoty Kościoła winno być dostępne dla każdego wierzącego w Trójjedynego Boga. To integralne doświadczanie (*participatio*) zakłada spójność trzech wymiarów: słuchania słowa Bożego, życia sakramentalnego oraz włączenia do wspólnoty Ludu Bożego. Uczestnictwo to winno być „doświadczeniem każdego ochrzczonego i fundamentem każdej wspólnoty, doświadczeniem powszechnym i dostępnym, stałym i trwałym, jako nieodzowny element drogi wiary”⁵⁴. W Kościele wierni muszą „dostrzegać wokół siebie prawdziwe wspólnoty sióstr i braci w Jezusie Chrystusie, w których rzeczywistość nadprzyrodzona, uczestnictwo w komunii z Bogiem, manifestuje się w uczestnictwie horyzontalnym w tychże wspólnotach i ich codzienności”⁵⁵. Każdy członek Ludu Bożego winien także wносить swój wkład w dobro wspólne Kościoła, którym jest droga do zbawienia każdego ochrzczonego.

Wierny włączony jest we wspólnotę Kościoła poprzez przyjęty chrzest święty. Jednak sakrament ten „nie wyczerpuje problemu «podążania razem», przynależności do Kościoła”⁵⁶. Z tego względu, jak stwierdził R. Bellarmin, „Kościół jest tylko jeden, i jest on zgromadzeniem (*coetus*) ludzi związanych ze sobą wyznawaniem tej samej wiary chrześcijańskiej, udziałem (*communio*) w tych samych sakramentach pod kierownictwem (*regimen*) prawowitych pasterzy, a zwłaszcza jedynego na ziemi wikariusza Chrystusa, biskupa rzymskiego”⁵⁷. Prawdę tę potwierdza prawodawca, który w kan. 205 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* zapisał, iż: „w pełnej wspólnocie Kościoła katolickiego pozostają tutaj na ziemi ci ochrzczeni, którzy w jego widzialnym organizmie łączą się z Chrystusem więzami wyznawania wiary, sakramentów i zwierzchnictwa kościelnego”.

Kościół jest wspólnotą, Ludem Bożym wędrującym drogą prowadzącą do niebiańskiej ojczyzny. Jak stwierdza P.M. Zulehner: „Droga to najstarsze imię Kościoła”⁵⁸. Teandryczny, Bosko-ludzki sposób życia i funkcjonowania wspólnoty Kościoła określany jest pojęciem: „synodalności”, pod którym kryje się wspólne pielgrzymowanie wiernych śladami Chrystusa, podążającego do domu Ojca, w celu głoszenia Dobrej Nowiny i wypełnianiu misji zbawienia rodzaju ludzkiego. Ten sposób działania Ludu Bożego urzeczywistnia się poprzez wspólnotowe: słuchanie słowa Bożego; uczestnictwo w sakramentach, zwłaszcza w chrzcie, który „jest bramą i fundamentem «komunii»”⁵⁹ i Eucharystii, która „jest szczytem kościelnej wspólnoty, a nawet jedyną jej formą”⁶⁰; wypełnianie dzieł miłości bliźniego, współuczestnictwo i współodpowiedzialność za życie i misję Kościoła. Tak więc elementami konstytutywnymi wspólnoty kościelnej są: słowo Boże – budulec relacji w wymiarze wertykalnym i horyzontalnym; współudział w kulcie Boga, zwłaszcza Eucharystii – szczyście wspólnoty; miłość braterska

⁵³ W. Szymczak, „*Participatio*”..., dz. cyt., s. 56.

⁵⁴ Tamże, s. 59.

⁵⁵ Tamże, s. 51; por. Benedykt XVI, „*Kościół a skandal wykorzystywania seksualnego*”. List o przyczynach kryzysu Kościoła, Watykan, 11 kwietnia 2019 r.

⁵⁶ P. Kasperowicz, Benedykta XVI „*Wymyślanie Kościoła idealnego*” w kontekście synodalności papieża Franciszka, „Symposium” 2022, r. XXVI, t. 43, nr 2, s. 158.

⁵⁷ Cyt. za: S. Rosa, *Teologia fundamentalna*, Tarnów 1997, s. 50; por. P. Kasperowicz, Benedykta XVI „*Wymyślanie Kościoła idealnego*”..., dz. cyt., s. 158-159.

⁵⁸ Cyt. za: E. Goździewicz, *Kościół jest wspólnotą w drodze*, <https://e-civitas.pl/pl/kosciol/kosciol-jest-wspolnota-w-drodze>, dostęp online: 27.03.2024.

⁵⁹ J. Kapłańska, *Co to jest communio? – część II*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/jk_communio2.html, dostęp online: 22.03.2024; por. LG 11.

⁶⁰ A.J. Skowronek, *Communio*..., dz. cyt.

– kontynuacja Bożej miłości w stosunkach człowieka z bliźnimi, której owocem jest wspólnota (por. J 4, 19-24; Dz 11,21; Dz 12, 24; Dz 19, 20; LG 8, 11; SC 47, 59).

Autorzy dokumentu: *Synodalność w życiu i misji Kościoła* stwierdzają, iż „pierwszy poziom wykonywania synodalności ma miejsce w Kościele partykularnym. Realizuje się on «przede wszystkim w pełnym i czynnym uczestnictwie całego Ludu Bożego w tych samych obchodach liturgicznych, zwłaszcza w tej samej Eucharystii, w jednej modlitwie, przy jednym ołtarzu – pod przewodnictwem biskupa, otoczonego kapłanami i sługami ołtarza»”⁶¹. Autor *Dziejów Apostolskich* wskazuje na gminę jerozolimską jako przykład synodalności wspólnoty, ukazując, iż uczniowie, których ożywiały „jeden duch i jedno serce” (Dz 4,32), „trwali (...) w nauce Apostołów i we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwach. Bojaźń ogarniała każdego, gdyż Apostołowie czynili wiele znaków i cudów. Ci wszyscy, co uwierzyli, przebywali razem i wszystko mieli wspólne. Sprzedawali majątki i dobra i rozdzielali je każdemu według potrzeby. Codziennie trwali jednomyślnie w świątyni, a łamiąc chleb po domach, przyjmowali posiłek z radością i prostotą serca. Wielbili Boga, a cały lud odnosił się do nich życzliwie. Pan zaś przymnażał im codziennie tych, którzy dostępowali zbawienia” (Dz 2,42-47). Ta synodalność jawi się „szczególny *modus vivendi et operandi* Kościoła, Ludu Bożego, który ukazuje i jednocześnie realizuje w sposób konkretny swoje istnienie jako komuniję wtedy, gdy wszyscy jego członkowie pokonują wspólną drogę, gromadzą się jako wspólnota oraz aktywnie uczestniczą w misji ewangelizacyjnej”⁶². Stanowi ona konstytutywny wymiar Kościoła. To przez nią „objawia się i formuje jako Lud Boży w drodze i jako zgromadzenie zwołane przez zmarłychwstałego Pana”⁶³.

Cieężko wyobrazić sobie funkcjonowanie Kościoła bez czynnego zaangażowania wszystkich wyznawców Chrystusa w jego życie i misję, gdyż każdy ochrzczony wezwany jest „do pracy zgodnie z prawem wzajemnej solidarności, z poszanowaniem konkretnych posług i charyzmatów, o ile każdy czerpie swoją energię od jednego Pana”⁶⁴. Na mocy namaszczenia Duchem Świętym w sakramencie chrztu, umocnionego w sakramencie bierzmowania, każdy wierny ma udział w potrójnej misji Chrystusa – kapłańskiej, prorockiej i królewskiej, który wzywa go do współodpowiedzialności za wspólnotę Ludu Bożego i współpracy na jej rzecz. Wspólne kapłaństwo wiernych „wymaga aktywnego i odpowiedzialnego zaangażowania każdego wiernego w potrójne dzieło: dawanie świadectwa Ewangelii słowem i przykładem życia (*martyria*), podejmowanie trudu własnego uświęcenia i rozwoju duchowego (*leiturgia*), kształtowanie braterskiej komunii miłości i służby (*diakonia*). Od jakości tego zaangażowania wszystkich wiernych zależy dynamika życia i zdrowie kościelnej komunii, która nieustannie się rodzi i żyje z wiary wzbudzonej przez przepowiadanie słowa Bożego, umacnia się dzięki łamaniu chleba i modlitwie, a wyraża we wzajemnej miłości i służbie bliźnim. (...) Realizacja wspólnego posłannictwa nie wyklucza, a wręcz zakłada różnorodność form realizacji w zależności od wielu czynników i uwarunkowań, a nade wszystko na miarę obdarowania łaską «według miary daru Chrystusowego»”⁶⁵.

Katechizm Kościoła Katolickiego stwierdza, iż: „Z racji odrodzenia w Chrystusie wszyscy wierni są równi co do godności i działania, na skutek czego każdy,

⁶¹ MKT, *Synodalność...*, dz. cyt., 77; por. SC 41; P. Kasperowicz, *Benedykta XVI „Wymyślanie Kościoła idealnego”...*, dz. cyt., s. 160.

⁶² MKT, *Synodalność...*, dz. cyt., 6; ; por. A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 26.

⁶³ MKT, *Synodalność...*, dz. cyt., 42; por. A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 26.

⁶⁴ MKT, *Synodalność...*, dz. cyt., 22; por. 1 Kor 15,45; A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 27-28.

⁶⁵ A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 27-28; por. 1 Kor 12, 4; KKK 1546, 1591; M. Łaszczczyk, *Urzeczywistnianie Kościoła...*, dz. cyt., s. 78-79.

zgodnie z własną pozycją i zadaniem, współpracuje w budowaniu Ciała Chrystusa”⁶⁶. We wspólnocie Ludu Bożego występuje różnaitość łask, charyzmatów, powołań, stanów i funkcji. Ta różnorodność „nie różnicuje (...) ludzi jako takich, ale różnicuje ich w Ciele Kościoła jako członków tej wspólnoty”⁶⁷. Dlatego wszelkich charyzmatów nie należy przeciwstawiać, ale traktować komplementarnie, gdyż każdy z nich przyczynia się do budowy wspólnoty i działania dla dobra, zarówno jednostki, jak i wspólnot partykularnych, a także Kościoła powszechnego. W kroczeniu wspólną drogą, w praktykowaniu synodalności „powołanie osoby ludzkiej do życia w komunii przekłada się konkretnie na żywą komunię, która realizuje się poprzez szczery dar z siebie, w jedność z Bogiem i z braćmi i siostrami w Chrystusie”⁶⁸. Każdy ochrzczony jest więc zobowiązany do urzeczywistniania przymiotów Kościoła Chrystusowego – jedności, świętości, powszechności i apostołskości oraz do głoszenia zbawczego orędzia, praktykowania miłości wzajemnej, a przede wszystkim dążenia do osiągnięcia świętości (por. Mt 28,19; Mk 16,15; Mt 5,48; 1 Tm 2,4). Zaangażowanie wiernych w budowanie i funkcjonowanie Kościoła musi być nie tylko aktywne i świadome, ale także odpowiedzialne i uporządkowane. Już św. Paweł wzywał: „Baczenie pilnie, bracia, jak postępujecie, nie jako niemądrzy, ale jako mądrzy. Wyzyskujcie chwilę sposobną, bo dni są złe. Nie bądźcie przeto nierozsądni, lecz usiłujcie zrozumieć, co jest wolą Pana” (Ef 5,15-17), a także apelował: „Niech każdy (...) baczy na to, jak buduje” (1 Kor 3,10b). Współodpowiedzialność za wspólnotę Ludu Bożego i współpraca na jej rzecz wszystkich ochrzczonych domaga się otwarcia na moc Ducha Świętego i nasłuchiwanie Jego głosu, gdyż to On urzeczywistnia jedność eklezjalnej komunii. Synodalność wiąże się z koniecznością uznania i respektowania podmiotowości każdego członka Kościoła oraz uwzględnienia opinii całego Ludu Bożego, który namaszczone jest Duchem Świętym (por. 1 J 2,20.27), a więc został obdarzony nadprzyrodzonym zmysłem wiary, który sprawia, że nie może on zbłądzić w wierze. W związku z tym w Kościele synodalnym bardzo ważne jest dowartościowanie sposobności słuchania i dzielenia się (por. LG 10, 12), gdyż cała wspólnota wiernych wezwana jest do „modlitwy, słuchania, analizowania, dialogu, rozeznawania i udzielania rad w podejmowaniu decyzji duszpasterskich”⁶⁹.

Reasumując, *participatio* i synodalność – uczestnictwo we wspólnym wędrowaniu do domu Ojca wymaga od wszystkich ochrzczonych: osobistej więzi z Chrystusem; prowadzenia życia prawdziwie chrześcijańskiego; osobistego nawrócenia i pokuty oraz życia w stanie łaski uświęcającej; słuchania słowa Bożego i wdrażania go w życie; przystępowania do sakramentów, zwłaszcza Eucharystii; respektowania nauczania Magisterium Kościoła w zakresie wiary i moralności; świadomości, iż jesteśmy dla siebie braćmi i siostrami; podjęcia dzieł miłości braterskiej; rozwijania wdzięczności i bezinteresowności; wzięcia odpowiedzialności za Kościół; świadomego i czynnego uczestnictwa w życiu i misji Ludu Bożego; solidnej katechezy o wspólnocie Kościoła zarówno powszechnego, jak i lokalnego oraz parafialnego; nawrócenia pastoralnego, duszpasterskiego i misyjnego; krzewienia w środowisku kościelnym duchowości komunii (por. Ga 2,20).

⁶⁶ KKK 872; por. Kol 1,15; LG 2, 31; Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*, 73; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Instrukcja „Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła”*, 85; S. Gądecki, „Uczestniczyć we wspólnocie Kościoła”..., dz. cyt.; A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 27.

⁶⁷ M. Łaszczyk, *Urzeczywistnianie Kościoła...*, dz. cyt., s. 80.

⁶⁸ MKT, *Synodalność...*, dz. cyt., 43; por. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 24; A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 26-27.

⁶⁹ MKT, *Synodalność...*, dz. cyt., 68; por. A. Czaja, *Kościół jako wspólnota...*, dz. cyt., s. 35-36.

3. Kościół synodalny wspólnotą miłości zaangażowanej

Ojciec Święty Franciszek jest przekonany o potrzebie odnowy Kościoła – odważnego wejścia na drogę synodalną jako wspólnota podążająca śladami Chrystusa w drodze do domu Ojca, którą prowadzi Duch Święty. Papież podkreślił, iż świat, w którym żyjemy, a jesteśmy powołani, by go kochać i mu służyć, również przy jego sprzecznościach, wymaga od Kościoła wzmożenia współdziałania we wszystkich zakresach jego misji. Właśnie droga synodalności jest drogą, której Bóg oczekuje od Kościoła trzeciego tysiąclecia⁷⁰. W drodze tej uczestniczyć (*participatio*) musi cały Lud Boży – duchowni, osoby konsekrowane i świeccy. W synodalności chodzi „wzajemne słuchanie się, kształtowanie we wspólnocie konkretnych form życia eklesjalnego oraz wspólne ponoszenie odpowiedzialności za przyszłość Kościoła”⁷¹. Sługa Boży ks. Franciszek Blachnicki twierdził, że Kościół odnowiony, to Kościół żywy, to wspólnota braci i sióstr żyjąca miłością braterską opartą na fundamencie miłości Bożej. Miłość wzajemna, eklesjalna możliwa jest jedynie dzięki trwaniu w zjednoczeniu z Bogiem za pośrednictwem Syna Bożego Jezusa Chrystusa – prawdziwego Boga i prawdziwego człowieka. Miłość ta winna być „żywa, dynamiczna, ofiarna, niecierpiąca zwłoki, wzajemna oraz owocna”⁷².

Kościół nieustannie rodzi się w sercu Trójjedynego Boga, który jest miłością (1 J 4,8), „pierwszy umiłował ludzi i powołał ich do miłości”⁷³. Miłość Boża jest więc wzorem i fundamentem miłości braterskiej. Papież Franciszek podkreśla: „Gdy trwamy w Bogu, a Bóg trwa w nas; trwamy w miłości”⁷⁴. Z tego względu „prawdziwym uczniem Chrystusa jest tylko ten, kto identyfikuje się z Jego «miłością do końca» (J 13,1), a serce swoje kształtuje na wzór Najświętszego Serca Jezusa – gorejącego ogniska miłości”⁷⁵. Miłość braterska stanowi fundamentalną zasadę życia chrześcijańskiego, która jednoczy wszystkich wierzących wszelkich stanów w dążeniu do tego samego celu – „pełni miłości w eschatycznej wspólnocie osób Bożych powiększonej o wszystkich zbawionych”⁷⁶. Potwierdzają to autorzy dokumentu *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, głosząc, iż: „normatywne źródła życia synodalnego Kościoła w Piśmie Świętym i Tradycji świadczą o tym, że w sercu Boskiego planu zbawienia jasnie powołanie do jedności z Bogiem i do zjednoczenia z Nim całego rodzaju ludzkiego, który realizuje się w Jezusie Chrystusie i urzeczywistnia się poprzez posługę Kościoła”⁷⁷.

Hasło tegorocznego programu duszpasterskiego: *Uczestniczę we wspólnocie Kościoła* w jakimś sensie już realizujemy w naszym życiu. Chrześcijaństwa nie da się zrozumieć bez miłości i nie da się zrealizować bez miłości. Trafnie wyraził to papież św. Jan Paweł II w encyklice *Redemptor hominis*: „Człowiek nie może żyć bez miłości. Człowiek pozostaje dla siebie istotą niezrozumiałą,

⁷⁰ Franciszek, „*«Synodalność» konstytutywnym wymiarem Kościoła*”. Przemówienie wygłoszone w czasie uroczystości upamiętniającej 50. Rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów, Watykan, 17 października 2015 r.; W. Przygoda, „*«Abyście szli i owoc przynosili» (J 15,16)*”..., dz. cyt., s. 61.

⁷¹ W. Przygoda, „*«Abyście szli i owoc przynosili» (J 15,16)*”..., dz. cyt., s. 61; por. Franciszek, „*«Synodalność» konstytutywnym wymiarem Kościoła*”..., dz. cyt.

⁷² W. Przygoda, „*«Abyście szli i owoc przynosili» (J 15,16)*”..., dz. cyt., s. 62; por. Franciszek, „*W historii miłości*”. Homilia wygłoszona w czasie Mszy Świętej w Domu św. Marty, Watykan, 23 kwietnia 2013 r.

⁷³ W. Przygoda, „*«Abyście szli i owoc przynosili» (J 15,16)*”..., dz. cyt., s. 68-69.

⁷⁴ Franciszek, *Homilia wygłoszona w czasie Mszy Świętej sprawowanej w Domu Świętej Marty*, Watykan, 9 stycznia 2014 r.

⁷⁵ W. Przygoda, „*«Abyście szli i owoc przynosili» (J 15,16)*”..., dz. cyt., s. 65.

⁷⁶ Tamże, s. 65-66.

⁷⁷ MKT, *Synodalność*..., dz. cyt., 11; por. W. Przygoda, „*«Abyście szli i owoc przynosili» (J 15,16)*”..., dz. cyt., s. 65-66.

jego życie jest pozbawione sensu, jeśli nie objawi mu się Miłość, jeśli nie spotka się z Miłością, jeśli jej nie dotknie i nie uczyni w jakiś sposób swoją, jeśli nie znajdzie w niej żywego uczestnictwa” (nr 10). Chrześcijaństwo wzywa człowieka do miłości i stwarza szansę na spełnienie w miłości. „Człowiek przyjmując chrzest, wchodzi bowiem w ścisłe relacje z Bogiem, który jest miłością, staje się dzieckiem Boga Ojca, bratem lub siostrą Jezusa Chrystusa i świętynią Ducha Świętego” (1 Kor 13,8)⁷⁸. Papież Franciszek zachęca każdego chrześcijanina, aby nie lękał się dążyć wyżej oraz dał się miłować i wyzwolić przez Boga. „Nie bój się pozwolić, aby cię prowadził Duch Święty. Świętość nie czyni cię mniej ludzkim, ponieważ jest spotkaniem twojej słabości z siłą łaski” (GE 34). Chrześcijaнин, żyjąc charyzmatem chrztu świętego, przyjmuje dary Ducha Świętego po to, by następnie wydawać Jego owoce (por. Ga 5,22-23; GE 15). Wśród tych owoców nie ma większego od miłości, gdyż Duch Święty, który w swojej istocie jest uosobioną miłością Ojca i Syna Bożego, jest również kreatorem miłości w relacjach międzyludzkich (por. Rz 5,5). A zatem świętość w życiu chrześcijanina polega co do zasady na miłowaniu osób – w rzeczywistości nadnaturalnej jako potencjalni partnerzy chrześcijanina jawią się osoby Boże oraz wierni Bogu aniołowie, natomiast w świecie przyrodzonym osoby ludzkie, szczególnie te z najbliższego otoczenia”⁷⁹.

Kościół jako wspólnota uczniów Chrystusa jest wezwany do kierowania się w życiu doczesnym przykazaniem miłości Boga i bliźniego. We wspólnocie Ludu Bożego nikt nie może się czuć zwolniony ze stosowania zasady miłości w swoim życiu, a przez to dawania świadectwa o Bogu, który jest miłością (1 J 4,8). Świadkiem miłości Boga może stawać się chrześcijanin nie tylko przez męczeństwo, ale w zwyczajnej codzienności poprzez czynną miłość bliźniego. Nie sposób tego świadectwa porównywać do męczeństwa, ale niewątpliwie jest to świadectwo mocniejsze niż świadectwo słowa czy zwyczajnej obecności, gdyż wiąże się z zaangażowaniem świadka, a nawet trwałą postawą wskazującą na jego ścisły duchowy związek z Bogiem-Miłością. Postawa praktycznej miłości względem bliźniego jest świadectwem miłości Boga do człowieka, której heroicznym przejawem była krwawa ofiara Chrystusa. Toteż świadectwo czynów miłosierdzia chrześcijańskiego wskazuje pośrednio na ofiarną miłość zbawczą Chrystusa, a jak uczy przykład św. Elżbiety Węgierskiej, św. Ałojzego Gonzagi, św. Brata Alberta, św. Matki Teresy z Kalkuty czy bł. Jana Beyzyma, świadectwo to może być niekiedy przejawem miłości bliźniego posuniętej aż do heroizmu⁸⁰. Miłość jest nieodzownym warunkiem prawidłowego rozwoju osoby ludzkiej. Św. Franciszek Salezy wyraził to w następujący sposób: „Człowiek jest doskonałością świata, Duch jest doskonałością człowieka, miłość jest doskonałością ducha, *caritas* zaś – miłość Boża jest doskonałością miłości”⁸¹. I dlatego „miłość miłosierdana jest szczególnie nieodzowna w stosunkach pomiędzy najbliższymi, pomiędzy małżonkami, pomiędzy rodzicami i dziećmi, pomiędzy przyjaciółmi”⁸². Natomiast dzięki zaangażowaniu w apostołat miłosierdzia chrześcijanin ma szansę rozwinąć w sobie doskonałą miłość bliźniego na wzór miłości Chrystusa, który stał się sługą wszystkich. W świecie, który przeżywa ogromny deficyt postaw wrażliwości, dobroci, służby i pomocy wzajemnej, Chrystus potrzebuje wielu świadków

⁷⁸ W. Przygoda, „*«Abyście szli i owoce przynosili» (J 15,16)...*”, dz. cyt., s. 70-71.

⁷⁹ Tamże, s. 71-72.

⁸⁰ Tamże, s. 75.

⁸¹ Św. Franciszek Salezy, *Traktat o Miłości Bożej*, cyt. za: J. Wiecek, *List Biskupa Gliwickiego z okazji 67 tygodnia miłosierdzia*, Gliwice, 6 września 2010 r.

⁸² Jan Paweł II, *Dives in misericordia*, 14.

swojej miłości miłosiernej. Chrystus czeka na ofiarne serce i ręce gotowe do służby ubogim. Bóg stworzył nas dla innych i pragnie, by również nasze zbawienie dokonywało się we wspólnocie z innymi⁸³.

Każda wspólnota aby istnieć, aby duchowo żyć potrzebuje miłości. Bez miłości nie mam wspólnoty. Dlatego miłość, którą żyją członkowie wspólnot, jest największym darem od Boga. Ona nadaje sens wszystkiemu co robimy, nadaje sens naszemu życiu.

Papież Franciszek zauważa że „miłość chrześcijańska zawsze ma pewną cechę: konkretność. Chrześcijańska miłość jest konkretna. Sam Jezus, gdy mówi o miłości, mówi nam o rzeczach konkretnych: karmieniu głodnych, nawiedzaniu chorych i wielu rzeczach konkretnych. Miłość jest konkretna”⁸⁴.

„A kiedy nie ma tej konkretności, można żyć chrześcijaństwem złudzeń, bo nie rozumiemy dobrze, gdzie jest centrum orędzia Jezusa. Miłość ta nie osiąga konkretności: jest to miłość iluzji, tak jak te złudzenia, jakie mieli uczniowie, kiedy patrząc na Jezusa, sądzili, że jest On zjawą”⁸⁵. Pierwsze kryterium: kochać czynami, a nie słowami. Słowa porywa wiatr! Dziś są, jutro ich nie ma. Drugim kryterium konkretności jest to, że w miłości ważniejsze jest dawanie aniżeli branie. Kochający daje... daje rzeczy, życie, daje samego siebie Bogu i innym. Ale ten, kto nie miłuje, egoista, zawsze stara się zyskać, mieć rzeczy, przywileje”⁸⁶. Jeżeli mamy miłość Bożą, to każdy człowiek ten staje się dla mnie kimś naprawdę bliskim i moim, członkiem mojej rodziny, jakby częścią mego duchowego bytu.

Podsumowanie

Uczestnictwo wszystkich ochrzczonych w życiu i misji Kościoła, przyczyniające się do jego odnowy, staje się współbudowaniem wspólnoty Ludu Bożego z samym Bogiem jako pierwszym Budowniczym. W związku z tym zachodzi konieczność „budzenia świadomości wielkiego obdarowania i zarazem podmiotowości wszystkich wiernych, budzenia poczucia odpowiedzialności w każdym i mobilizowanie wszystkich do podjęcia aktywnego udziału na rzecz synodalnego życia i funkcjonowania Kościoła, jak również zaangażowania w dzieło synodalnego rozeznawania woli Bożej przez wzajemne słuchanie siebie, posłuszeństwo słowu Bożemu i uległość Duchowi Świętemu. To oznacza, że drogą ku odnowie kościelnej wspólnoty jest przywracanie synodalności Kościoła w sposobie życia i działania oraz w rozeznawaniu Bożego zamysłu. Zasadniczy sposób realizacji to aktywny udział (*participatio actiosa*) ogółu wiernych w tym dziele, ich odpowiedzialne współuczestnictwo razem z innymi w życiu i misji Kościoła”⁸⁷. Bez tego zaangażowania „nie będzie odnowy życia i misji wspólnoty Kościoła i nie będzie rozwoju jego synodalności”⁸⁸. Przynależność do wspólnoty Kościoła, oznaczająca udział w Bożym życiu i obdarowaniu – poprzez wiarę, słuchanie słowa Bożego i życie sakramentalne – z których wypływa godność i podmiotowość wszystkich jej członków, rodzi poczucie odpowiedzialności za rozwój wspólnoty Ludu Bożego oraz chęć, a nawet powinność, świadomego, stałego i aktywnego uczestnictwa w jej życiu i misji. Zaangażowanie to „zakłada stałą otwartość

⁸³ W. Przygoda, „«Abyście szli i owoc przynosili» (J 15,16)”, dz. cyt., s. 78.

⁸⁴ Franciszek, *Homilia...*, Watykan, 9 stycznia 2014 r.

⁸⁵ Tamże.

⁸⁶ Tamże.

⁸⁷ A. Czaja, *Wprowadzenie...*, dz. cyt., s. 8-9.

⁸⁸ Tamże, s. 9.

na Boski dar wspólnoty, świadomą troskę o wspólnotowy wymiar Kościoła, który dla każdego ochrzczonego osobiście staje się «domem», przestrzenią «my»⁸⁹, co z kolei sprawia gotowość do przyjęcia współodpowiedzialności za wspólnotę oraz podjęcia, właściwych dla danego stanu, zadań i posług w jej życiu i misji. Z tego względu zachodzi potrzeba „dostrzegania i doceniania bogactwa oraz różnorodności darów i charyzmatów, którymi Duch Święty obdarza w wolności, dla dobra wspólnoty i całej rodziny ludzkiej, odnowienia relacji między członkami wspólnot chrześcijańskich, jak również między wspólnotami a innymi grupami społecznymi, np. wspólnotami wyznawców innych religii i wyznań, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, ruchami ludowymi itp.”⁹⁰. Dzięki temu zrodzi się możliwość odnowy Kościoła i uczynienia go wspólnotą jak najbardziej otwartą i służebną.

Bibliografia

Biblia Tysiąclecia – Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań 2003.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.

Dokumenty soborowe

Sobór Watykański II, *Apostolicam actuositatem*, Watykan, 18 listopada 1965 r.

Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, Watykan, 7 grudnia 1965 r.

Sobór Watykański II, *Gravissimum educationis*, Watykan, 28 października 1965 r.

Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, Watykan, 21 listopada 1964 r.

Sobór Watykański II, *Presbyterorum ordinis*, Watykan, 7 grudnia 1965 r.

Sobór Watykański II, *Sacrosanctum concilium*, Watykan, 4 grudnia 1963 r.

Dokument papieskie

Benedykt XVI, „*Kościół a skandal wykorzystywania seksualnego*”. *List o przyczynach kryzysu Kościoła*, Watykan, 11 kwietnia 2019 r.

Jan Paweł II, *Christifideles laici*, Watykan, 30 grudnia 1988 r.

Jan Paweł II, *Dives in misericordia*, Watykan, 30 listopada 1980 r.

Jan Paweł II, *Do moich braci i siostr – ludzi w podeszłym wieku*, Watykan, 1 października 1999 r.

Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, Watykan, 2 marca 1979 r.

Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*, Watykan, 8 grudnia 1975 r.

Przemówienia papieskie

Benedykt XVI, „*Wiara domaga się wspólnoty Kościoła!*”. *Katecheza wygłoszona podczas audycji generalnej*, Watykan, 30 października 2012 r.

Franciszek, „*«Synodalność» konstytutywnym wymiarem Kościoła*”. *Przemówienie wygłoszone w czasie uroczystości upamiętniającej 50. Rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów*, Watykan, 17 października 2015 r.

Franciszek, „*W historii miłości*”. *Homilia wygłoszona w czasie Mszy Świętej w Domu św. Marty*, Watykan, 23 kwietnia 2013 r.

Franciszek, *Homilia wygłoszona w czasie Mszy Świętej na zakończenie XXXVII Światowych Dni Młodzieży*, Lizbona, 6 sierpnia 2023 r.

Franciszek, *Homilia wygłoszona w czasie Mszy Świętej sprawowanej w Domu Świętej Marty*, Watykan, 9 stycznia 2014 r.

Franciszek, *Orędzie na XXXVIII Światowy Dzień Młodzieży*, Watykan, 9 listopada 2023 r.

Franciszek, *Przemówienie wygłoszone na otwarcie XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat: „W stronę Kościoła synodalnego – komunია, uczestnictwo, misja”*, Watykan, 9 października 2021 r.

⁸⁹ W. Musiał, W. Szymczak, *Program duszpasterski „Uczestniczyć we wspólnocie Kościoła”*, w: „*Uczestniczyć we wspólnocie Kościoła*». *Program duszpasterski...*”, dz. cyt., s. 12.

⁹⁰ P. Kasperowicz, *Benedykta XVI „Wymyślanie Kościoła idealnego”...*, dz. cyt., s. 157; por. XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Dokument przygotowawczy: „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja”*, 2.

Franciszek, *Przemówienie wygłoszone w czasie audyencji generalnej*, Watykan, 1 czerwca 2022 r.

Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone w czasie inauguracji pontyfikatu*, Watykan, 22 października 1978 r.

Paweł VI, *„Uczestniczyć w życiu Kościoła”*. Przemówienie wygłoszone w czasie audyencji generalnej, Watykan, 14 września 1966 r.

Dokumenty instytucji kościelnych

Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Instrukcja „Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła”*, Watykan, 29 czerwca 2020 r.

Kongregacja Nauki Wiary, *Communio notio*, Watykan, 28 maja 1992 r.

Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, Watykan 2021.

XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Dokument przygotowawczy: „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja”*, Watykan 2021.

Listy pasterskie

Konferencja Episkopatu Polski, *„Troska o rodzinę i Kościół”. List pasterski na niedzielę Świętej Rodziny*, Warszawa, 8 grudnia 2011 r.

Wieczorek J., *List Biskupa Gliwickiego z okazji 67 tygodnia miłosierdzia*, Gliwice, 6 września 2010 r.

Przemówienia biskupie

Gądecki S., *„Uczestniczę we wspólnocie Kościoła”. Homilia wygłoszona w czasie Mszy Świętej na rozpoczęcie Ogólnopolskiego Forum Duszpasterskiego*, Poznań, 16 września 2023 r.

Literatura przedmiotu

Buttiglione R., *Myśl Karola Wojtyły*, tłum. J. Merecki, Lublin 2010.

Czaja A., *„Kościół jako wspólnota Ludu Bożego w drodze, otwarta i służebna”. Współuczestnictwo w Chrystusie: dar i zadanie*, w: *„Uczestniczę we wspólnocie Kościoła». Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2023/2024”*. Zeszyt teologicznopastoralny, Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, Opole 2023.

Czaja A., *Wprowadzenie*, w: *„Uczestniczę we wspólnocie Kościoła». Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2023/2024”*. Zeszyt teologicznopastoralny, Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, Opole 2023.

Kasperowicz P., *Benedykta XVI „Wymyślanie Kościoła idealnego” w kontekście synodalności papieża Franciszka*, „Symposium” 2022, r. XXVI, t. 43, nr 2.

Krucina J., *Wiara a Kościół jako wspólnota*, w: *W nurcie zagadnień posoborowych*, red. B. Bejze, t. 4, Warszawa 1970.

Krucina J., *Wspólnotowa struktura Kościoła*, „Znak” 1986, nr 9.

Łabendowicz S., *Kościół domem i szkołą komunii*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 2012, t. 45, nr 1.

Łabendowicz S., *Wierzę w Kościół Chrystusowy – Kościół wspólnota wiary i miłości*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 2023, t. 90, nr 2.

Łaszczyk M., *Urzeczywistnianie Kościoła we wspólnocie w świetle pastoralnych zasad eklezjologii komunii*, „Studia Włocławskie” 1998, nr 1.

Majewski M., *Katecheza wierna Bogu i człowiekowi*, Kraków 1986.

Musiół W., Szymczak W., *Program duszpasterski „Uczestniczę we wspólnocie Kościoła”*, w: *„Uczestniczę we wspólnocie Kościoła». Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2023/2024”*. Zeszyt teologicznopastoralny, Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, Opole 2023.

Przygoda W., *„Abyście szli i owoc przynosili» (J 15,16)”. Kościół synodalny wspólnotą miłości zaangażowanej*, w: *„Uczestniczę we wspólnocie Kościoła». Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2023/2024”*. Zeszyt teologicznopastoralny, Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, Opole 2023.

Ratzinger J., *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, tłum. Z. Włodkowska, Kraków 1970.

Rosa S., *Teologia fundamentalna*, Tarnów 1997.

Szymczak W., „*Participatio*” jako zasada wspólnotowego życia i funkcjonowania Kościoła, w: „*Uczestniczę we wspólnocie Kościoła*». Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2023/2024”. Zeszyt teologicznopastoralny, Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, Opole 2023.

Wojtyła K., „*U podstaw odnowy*”. Studium o realizacji *Vaticanum II*, Kraków 1988.

Wojtyła K., *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, Lublin 1994.

Netografia

Goździewicz E., *Kościół jest wspólnotą w drodze*, <https://e-civitas.pl/pl/kosciol/kosciol-jest-wspolnota-w-drodze>, dostęp online: 27.03.2024.

Kapłańska J., *Co to jest communio?* – część II, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/jk_communio2.html, dostęp online: 22.03.2024.

Skowronek A.J., *Communio – soborowy model Kościoła*, <https://wiez.pl/2020/12/19/communio-soborowy-model-kosciola/>, dostęp online: 22.03.2024.

„Uczestniczę we wspólnocie Kościoła” w świetle Programu duszpasterskiego KEP na rok 2023/2024

Streszczenie

Program duszpasterski w roku 2023-2024, przebiegający pod hasłem: *Uczestniczę we wspólnocie Kościoła*, ma pomóc wszystkim ochrzczonym w realizacji odnowy Kościoła oraz zainicjować działania, które doprowadzą do jak najlepszego urzeczywistnienia go jako wspólnoty otwartej i służebnej. Ma zainspirować do podjęcia dzieł miłości braterskiej; rozwijania wdzięczności i bezinteresowności; wzięcia odpowiedzialności za Kościół; świadomego i czynnego uczestnictwa w życiu i misji Ludu Bożego; solidnej katechezy o wspólnocie Kościoła; krzewienia w środowisku kościelnym duchowości komunii.

Słowa klucze: Kościół, synodalność, miłość, uczestnictwo, wspólnota